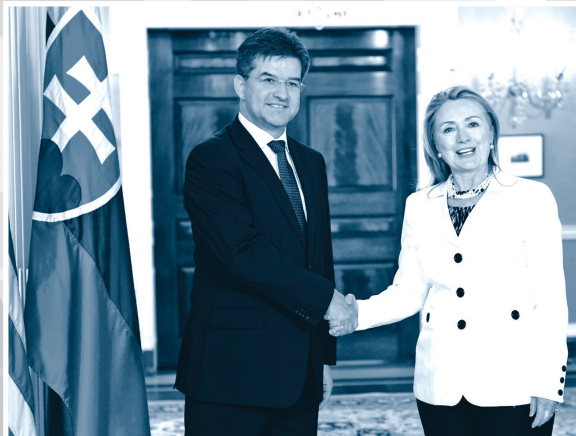

PRIATEĽ PARTNER SPOJENEC

Pavol Demeš

MINISTERSTVO ZAHRAŇIČNÝCH VECÍ
A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

MADELEINE ALBRIGHT, medzinárodne známej osobnosti, za jej neúnavnú pomoc pri demokratickej transformácii Československa, Slovenska a Českej republiky a OLIVEROVI GUNOVSKÉMU a MONIKE ROKUS, ktorých občiansku diplomáciu síce médiá nezaznamenali, ale mnohí Slováci im vďačia za ich nezištnú pomoc pri otváraní dverí vo Washingtone, vrátane dverí ich vlastného domu.

PRIATEL' PARTNER SPOJENEC

Pavol Demeš

**Príbeh slovensko-amerických vzťahov
od Nežnej revolúcie podnes**

Predslov Miroslava Lajčáka

podpredsedu vlády a ministra zahraničných vecí
a európskych záležitostí Slovenskej republiky

Moji priatelia a známi o mne vedia, že som vášnivým čitateľom kníh. Vždy ma poteší, keď sa na pulkoch objaví nová kniha so zahranično-politickou tematikou. Priateľ, partner a spojenec z pera Pavla Demeša prichádza k čitateľom už v druhej edícii. Kniha vyvolala veľký záujem. Zručne totiž prezentuje históriu a príbeh slovensko-amerických vzťahov a zaujala množstvo čitateľov najmä z radov tých z nás, ktorí sa venujeme zahraničnej politike, čo ma teší dvojnásobne.

Žiadosť Pavla Demeša o úvodné slovo som prijal bez váhania. Aj preto, že mám takisto česť prispievať do príbehu slovensko-amerických vzťahov. Zároveň som však chcel využiť príležitosť písať o niečom, čo možno berieme ako samozrejmú – o unikátnej a dôležitej väzbe medzi našou krajinou a Spojenými štátmi, medzi našimi ľuďmi.

Slovensko-americké vzťahy vnímam v širšom než len v bilaterálnom rozmere. Európska únia – so svojimi politickými a ekonomickými prioritami, ktoré Slovensko ako člen jej jadra spoluvytvára – a USA sú bezpochyby najbližšími spojencami. Na globálnej scéne neexistuje žiadne iné partnerstvo, ktoré by väčšmi stálo na zdieľaných hodnotách, princípoch, cieľoch. Som si istý, že tieto základy nezničia žiadne budúce výzvy.

Autor knihy sa snaží nastoliť, prečo a ako sa Slovensko a Spojené štáty stali priateľmi, partnermi a spojencami. Navyše takými, ktorí početné spoločné väzby medzi oboma národmi dokázali premeniť na úspešný príbeh.

Počas uplynulých dvoch dekád Európska únia a Spojené štáty spoločne formovali starý kontinent a spravili z neho politicky stabilný a – napriek súčasnej kríze – aj prosperujúci kontinent. Ide o výsledok, na ktorý môžeme byť hrdí. Nie je však čas na to, aby sme v tomto úsilí poľavili. Naopak, potrebujeme upevňovať naše transatlantické puto. V prípade akýchkoľvek budúcich ťažkostí to totiž bude v prvom rade druhá strana Atlantiku, kde budú obe strany hľadať pomocnú ruku.

Slovensko, ako spoľahlivý partner, priateľ, prispieva k hodnotám a cieľom transatlantickej väzby v Európe, aj za jej hranicami. Sme zároveň konštruktívnym radcom pre tých, ktorí majú euroatlantické ambície. Delíme sa o naše skúsenosti, ponúkame pomoc a odovzdávame posolstvo, ktoré sme kedysi my sami nezištne prevzali od našich amerických priateľov. Sme si vedomí svojej zodpovednosti, ktorej sme sa naučili a ktorá nás zaväzuje nielen oplácať rovnakou mincou, ale tiež pomáhať tým, ktorí kráčajú po našej niekdajšej ceste.

Transatlantické spojenectvo sa opiera o bezpečnosť a spoločnú obranu. Prepojenosť ekonomík ani nepotrebuje zdĺhavý komentár. Mnohí Američania majú navyše korene na starom kontinente a tieto väzby pretrvávajú dodnes. Putá medzi našimi krajinami a ľuďmi idú za hranice našej novodobej histórie a nášho spoločného politického a integračného rámca. Toto je pritom obzvlášť dôležité aj pre slovensko-americké priateľstvo. Na oboch stranách Atlantiku je záujem posilňovať spomínané väzby – môžem osobne potvrdiť, že toto vnímanie je rovnako silné v Bruseli aj vo Washingtone.

Verím, že by sme si mali častejšie pripomínať vzájomnú hlbokú prepojenosť Slovenska a Spojených štátov a nestrácať tento fakt z nášho politického či osobného zreteľa. Sotva si viem v tejto úlohe predstaviť lepšieho človeka ako Pavla Demeša. Pavol je človek s dlhou osobnou históriou formovania slovensko-amerických vzťahov, a to na oficiálnej, ako aj mimovládnej úrovni. Zúčastnil sa na väčšine podstatných platforiem, vďaka ktorým naše väzby dosiahli dnešnú hĺbku a kvalitu. Vnímam ho preto ako vynikajúceho sprievodcu slovensko-americkými vzťahmi s darom sprostredkovať inšpiratívny pohľad na príbeh našich vzťahov.

Pre tých, ktorí sme mali tú česť prispieť k rozvoju spolupráce s USA, predstavuje táto kniha prielom pri literárnom oživení dôležitej časti našej histórie. Som pritom presvedčený, že vnesie ešte viac entuziazmu aj do budúcich vzťahov pre tých, ktorí stáli pred dvoma desaťročiami pri ich zrode. Zároveň však verím, že motivuje aj neskoršie generácie, nakoľko žiadna spoločná väzba nie je automatická daná a garantovaná. Je nutné sa o ňu sústavne starať, ak má byť aj naďalej zdrojom neutíchajúcej inšpirácie a úspechu, a to pre obe strany.

Napokon chcem podotknúť, že sa plne stotožňujem aj s názvom knihy, pretože Slovensko a Spojené štáty naozaj vnímam ako skutočných priateľov, partnerov a spojencov. Verím, že čitateľ si, rovnako ako ja, vychutná túto knižnú cestu a jej verný príbeh a zároveň spozná mílniky i ľudí, ktorí spoluvytvárali históriu slovensko-amerických vzťahov.

V októbri tohto roku uplynie dvadsaťdva rokov, kedy na Slovensko, ktoré bolo vtedy súčasťou Československej federatívnej republiky, prišiel prvý americký diplomat – konzul Paul Hacker, aby otvoril a vyvetral štyridsať rokov zavretú budovu konzulátu USA na Hviezdoslavovom námestí v Bratislave. Tú po nástupe komunizmu v Československu musel za pomerne dramatických udalostí v roku 1948 opustiť mladý diplomat a budúci senátor Claiborne Pell.

Po páde železnej opony a ukončení studenej vojny v roku 1989 sa začína nová etapa výnimočne bohatých vzťahov medzi zaoceánskou veľmocou a malou stredoeurópskou krajinou, ktorej občanov spája so Spojenými štátmi veľa historických a ľudských momentov. V USA sa k slovenským koreňom hlásia státisíce ľudí, tu sa kladli základy spoločného štátu Čechov a Slovákov, ktorý vznikol pod vedením T. G. Masaryka a M. R. Štefánika v roku 1918. Od roku 1948 boli Spojené štáty štyri desaťročia oficiálnou komunistickou ideológiou považované za nepriateľskú krajinu číslo jeden. Nielenže sa tam dalo len veľmi komplikovane cestovať, ale i počúvať „štvavé“ rozhlasové vysielanie Hlasu Ameriky a Slobodnej Európy, či komunikovať s príbuznými a priateľmi ktorí do USA emigrovali, bolo nebezpečné.

Po Nežnej revolúcii v roku 1989 sa všetko mení a pravdepodobne so žiadnou inou krajinou Slovensko nenadviazalo v krátkom čase také mnohohrstevné vzťahy ako s USA. Spojené štáty nám významne pomohli prekonať dedičstvo komunizmu a stať sa moderným štátom, zakotveným do euroatlantickej demokratickej rodiny. Slovensko a USA sú dnes partnermi, spolupracujúcimi v najrôznejších oblastiach. Politikou, ekonomikou a armádou počnúc, vedou, kul túrou, školstvom a športom končiac. Pri ceste do USA slovenskí občania nepotrebujú od konca roku 2008 víza.

Od príchodu prvého amerického diplomata do Bratislavy sa zásadne zmenil charakter Hviezdoslavovho námestia. Je viac ako symbolické, že dnešná budova americkej ambasády na Slovensku je v priamom dotyku s budovou veľvyslanectva nášho dobrého suseda – Českej republiky a tá zasa s budovou zjednoteného Nemecka, motora európskej integrácie.

Cieľom tejto publikácie je pozastaviť sa pri míľnikoch slovensko-amerických vzťahov za ostatné dve desaťročia a spomenúť si na kľúčových diplomatov, ktorí slúžili so svojimi tímami v Bratislave a Washingtone počas tohto obdobia. Mal som možnosť ich osobne poznať a chcem im vzdať hold za to, čo urobili pre náš úspešný príbeh. Zároveň chcem poďakovať za cenné informácie a poznámky k rukopisu mnohým diplomatom, priateľom a známym, ktorí boli súčasťou tohto transatlantického príbehu. Moja vďaka patrí aj Tlačovej agentúre Slovenskej republiky (TASR) za poskytnutie fotografií a údajov z jej databázy.

*Dobová fotografia
Hviezdoslavovho námestia
v Bratislave, máj 1945.
V pozadí budúca budova
amerického veľvyslanectva.
Foto: archív TASR*

Prehistória a Claiborne Pell

Spojené štáty uzavreli diplomatické vzťahy s Československom v roku 1919 a otvorili v Prahe veľvyslanectvo. Po druhej svetovej vojne v roku 1947 získala americká vláda pre diplomatické účely klasicistickú budovu na dnešnom Hviezdoslavovom námestí. Podľa historických prameňov v budove sídlili v 19. storočí tlačiarne poháňané parou. Od roku 1868 tam mal ateliér slávny fotograf Eduard Nepomuk Kozics. Jeho rodina ho predala v roku 1926 fotografickej firme Boček a Valentík a potom v nej sídlila Nemecká obchodná banka.

Vicekonzul Claiborne Pell prišiel do Bratislavy v novembri 1947, aby tu otvoril generálny konzulát. Po prípravných prácach sa tak stalo 1. marca 1948, len pár dní po komunistickej revolúcii 25. februára. C. Pell mohol zostať na Slovensku už len približne šesť mesiacov. Represálie voči zamestnancom konzulátu, vrátane uväznení so smrteľnými následkami vo väznici v Leopoldove, ktorých označovali ako imperialistických špiónov pokračovali a 27. mája 1950 konzulát definitívne zavreli. Slovák John Hvasta, ktorý bol asistentom konzula Pella a prežil si kruté chvíle väznenia a úteku sa dočkal satisfakcie v podobe návratu

na Slovensko počas novembrových udalostí 1989. Doteraz žije na Floride. Senátor Pell, ktorý bol jeden čas predsedom zahraničného výboru Senátu, zomrel 1. januára 2009 vo veku 90 rokov. Dožil sa pádu komunizmu v Československu, prejavu Václava Havla v Kongrese, návštevy slovenských študentov i Alexandra Dubčeka vo Washingtone. Zúčastnil sa na znovuotvorení konzulátu USA v Bratislave, privítal vznik samostatného demokratického Slovenska, ako aj náš vstup do NATO a Európskej únie. Ešte stihol napísať aj úvod ku knihe svojho nástupcu P. Hackera, ktorá vyšla v roku 2010, a v ktorom sa vyznáva zo svojho vrúcneho vzťahu k Slovensku.

Otvorenie budovy konzulátu a objavovanie Ameriky

O začiatkoch fungovania americkej diplomacie na Slovensku po páde komunizmu máme dobrý prehľad najmä vďaka knižnej publikácii Slovakia on the Road to Independence z pera Paula Hackera, ktorý na Slovensku pôsobil od októbra 1990 až do leta 1993 najprv ako vedúci konzulátu a po otvorení samostatnej ambasády ako chargé d'affaires. Jeho obsiahle memoárové dielo vyšlo v roku 2010 a je dostupné i v cudzojazyčných kníhkupectvách na Slovensku. Pohľad na zrod slovenskej diplomacie, polemiky medzi Prahou a Bratislavou, ako aj formovanie slovensko-amerických vzťahov ponúka aj dielo nášho diplomata Miroslava Mojžitu – Kňazko/ Demeš/ Kňazko: Formovanie slovenskej diplomacie v rokoch 1990 až 1993.

Paul Hacker prišiel do Bratislavy so svojou manželkou Eevou ako diplomatický pionier v unikátnom čase historického zlomu – prechodu z totalitného režimu na pluralitnú demokraciu a zrodu nového štátu. Prichádza do krajiny, ktorú zo svojich predchádzajúcich štúdií a práce na ministerstve zahraničných vecí dôverne poznal. V celom Československu vládla v tomto období eufória z novonadobudutej slobody a odstránenia komunikačnej bariéry s demokratickým svetom. Bývalí disidenti a vysokoškolskí študenti sa u nás dostávali do kľúčových pozícií a artikulovali záujmy slobodnej krajiny aj počas prvých letov do USA, ktoré sa uskutočnili ešte pred jeho príchodom.

Amerika bola fascinovaná nekrvavým pádom komunistických režimov vo východnej Európe a ukončením studenej vojny. Ochotu podať pomocnú ruku deklarovali nielen predstavitelia administratívy prezidenta Georga H. W. Busha, ale aj množstvo vzdelávacích, kultúrnych, podnikateľských, cirkevných, krajských a rôznych mimovládnych inštitúcií, ako aj bežní ľudia. Slovenskí i českí krajanovia individuálne, ale i prostredníctvom svojich organizácií s entuziazmom pomáhali pri prerode svojej bývalej vlasti, alebo vlasti svojich predkov, formou materiálnej a finančnej pomoci, či otváraním dverí a nadväzovaním kontaktov. V Československu sa po novembrových udalostiach stal prezidentom známy dramatik Václav Havel (bývalá hollywoodska herečka Shirley Temple Black pôsobila u nás už niekoľko mesiacov pred pádom komunizmu ako veľvyslankyňa USA). Na postoch ponovembrových československých veľvyslancov vo Washingtone sa striedajú bývalí disidenti a blízki spolupracovníci prezidenta Havla – Rita Klímová a Michael Žantovský.

<<

Prezident Československa Václav Havel počas prvej návštevy Washingtonu vo februári 1990. Foto: archív O. Gunovského a M. Rokus

<

Predseda Federálneho zhromaždenia ČSFR A. Dubček s deťmi krajanov vo Washingtone v máji 1990. Foto: archív O. Gunovského a M. Rokus

Delegácia Verejnosti proti násiliu počas návštevy Washingtonu v máji 1990. Zľava J. Budaj, A. Dubček a M. Kňažko. Foto: archív O. Gunovského a M. Rokus

*Z otvorenia konzulátu
v Bratislave 27. mája 1991.
Zľava J. Hvasta, pani Pellová,
predseda Slovenskej ligy
v Amerike D. Tanzone, senátor
C. Pell a veľvyslankyňa S.T.
Black. Foto: archív americkej
ambasády v Bratislave*

V prvých porevolučných mesiacoch prišlo na Slovensko viacero jednotlivcov i delegácií krajanských organizácií z USA, napríklad zo Slovenskej ligy v Amerike, Prvej katolíckej slovenskej jednoty, ako aj delegácia Demokratickej strany z USA pod vedením Martina Kvetka, na podnet ktorej sa u nás obnovila Demokratická strana. Prináša ako dar kópiu Pittsburskej zmluvy. Zavítal k nám aj predstaviteľ Svetového kongresu Slovákov reverend Dušan Tóth.

Čoskoro po demokratizačných zmenách prišli do Prahy i Bratislavy predstavitelia amerických grantových organizácií, napríklad Open Society Institute, Mott Foundation, Rockefeller Brothers Fund, Ford Foundation, National Endowment for Democracy, Foundation for a Civil Society, ku ktorým sa neskôr pridali National Democratic Institute, International Republican Institute, German Marshall Fund of the United States, International Youth Foundation, Partners for Democratic Change a ďalší. Promptne zareagovali na novú situáciu a volanie po pomoci pri budovaní otvorenej, demokratickej spoločnosti a „návrate do Európy“. Súkromní a vládni donori, univerzity a rôzne mimovládne organizácie nám v týchto zlomových dobách i nadchádzajúcich rokoch poskytli zásadnú finančnú, materiálnu a ľudskú pomoc. Pomohli nám pri tvorbe nových organizácií, aliancií a fór, ktoré mali rozhodujúci vplyv na vznik občianskej spoločnosti a novej správy vecí verejných na Slovensku. Tejto oblasti americkej pomoci sa venuje samostaná knižná publikácia Kolektívny portrét, ktorá vyšla na jeseň roku 2012 a je voľne dostupná na www.martinus.sk/i/1362361.

Prelomovej a vskutku historickej návštevy USA vedenej prezidentom Havlom vo februári 1990 sa zúčastnili i slovenskí lídri Nežnej revolúcie, medzi inými Ján Budaj, Milan Kňažko, Miroslav Kusý, Eugen Gindl, František Mikloško, Martin Bútora a za slovenských študentov Svetoslav Bombík a Boris Strečanský.

Slovenskí študenti nadšení z reakcie USA na Nežnú revolúciu presvedčili vedenie Ministerstva školstva SR, aby vyslalo cez oceán delegáciu, ktorá by predstavila Slovensko a získala prvé štipendia. Desiatčlenný tím zástupcov študentov, pedagógov a zamestnancov ministerstva sa vydal v apríli 1990 na turné po vládných inštitúciách, univerzitách a krajaňských organizáciách. Skupine pritom podal pomocnú ruku David P. Daniel, John Hvasta a mnohí ďalší krajanovia.

Začiatkom mája 1990 odletela do Kanady a USA asi päťdesiatčlenná slovenská delegácia zložená z politikov a predstaviteľov politického a spoločenského života. Na jej čele boli predseda Federálneho zhromaždenia ČSFR Alexander Dubček, predseda Slovenskej národnej rady Rudolf Schuster a predseda vlády Slovenskej republiky Milan Čič. V Kanade sa zúčastnila na zasadnutí Svetového Kongresu Slovákov. V USA sa stretla s krajanmi v známom rekreačnom stredisku Mount Airy Lodge v Pensylvánii, ktoré vybudoval krajan Emil Vágner. Pred odletom početná slovenská skupina navštívila ešte New York a sídlo OSN.

Za pomoci National Endowment for Democracy absolvovala v máji, mesiac pred prvými slobodnými parlamentnými voľbami, vo Washingtone bohatý program delegácia lídrov Verejnosti proti násiliu v zložení Ján Budaj, Milan Kňažko a hrdina Pražskej jari Alexander Dubček. Okrem rokovaní v Kongrese prijal slovenských predstaviteľov i minister zahraničných vecí James Baker. Alexandrovi Dubčekovi udelila American University čestný doktorát.

Po júnových voľbách v roku 1990 sa na Slovensku stal premiérom Vladimír Mečiar a ministrom novoutvoreného ministerstva medzinárodných vzťahov (august 1990) Milan Kňažko.

*Slávnostné otvorenie
amerického konzulátu
v Bratislave 27. mája 1991.
Zľava senátor C. Pell,
veľvyslankyňa S. T. Black,
premiér J. Černogurský,
minister J. Dientsbier
a konzul P. Hacker.
Foto: archív americkej
ambasády v Bratislave*

Začatie činnosti konzulátu a ministerstva medzinárodných vzťahov SR

P. Hacker úradoval po príchode do Bratislavy dočasne v hoteli Devín a po niekoľko mesačnej renovácii pôvodnej budovy konzulátu ho pripravil na slávnostné otvorenie. Aby bolo historickej spravodlivosti urobené zadost', 27. mája 1991 sa na slávnostnom akte zúčastnil ako čestný hosť senátor Claiborne Pell, ktorý musel pred štyridsiatimi rokmi túto budovu nútene opustiť. Vzácneho hosta z Washingtonu sprevádzala veľvyslankyňa USA Shirley Temple Black a minister zahraničných vecí Československej federácie Jiří Dientsbier. Za Slovenskú národnú radu bol prítomný jej predseda František Mikloško a slovenskú vládu reprezentoval na otvorení konzulátu čerstvo vymenovaný premiér Ján Černogurský (stál na čele vlády utvorenej po vyslovení nedôvery V. Mečiarovi od apríla 1991 do júna 1992) a minister medzinárodných vzťahov Pavol Demeš, ktorý vystriedal na tomto poste M. Kňažka.

Malý tím amerického konzulátu začal v provizórnych podmienkach množstvo aktivít, súvisiacich s veľkým záujmom o spoluprácu s USA. Okrem konzulárnej agendy sa sústreďoval na informovanie o Spojených štátoch, oblasť školstva, kultúry rozvoj občianskych aktivít. Už v októbri 1991 bola v budove konzulátu otvorená pre verejnosť knižnica USIS – United States Information Service, ktorý viedla Beth Richie Poisson (dnes informačné, výmenné a vzdelávacie programy poskytuje ambasáda a tri InfoUSA centrá v Košiciach, Banskej Bystrici a Bratislave).

V januári 1992 prichádza do Bratislavy Patricia Lerner, aby otvorila a až do roku 1996 viedla kľúčovú organizáciu americkej vládnej pomoci – USAID (agentúra definitívne ukončila svoju činnosť až v roku 2003). Neoceniteľnú úlohu pri vytváraní novej vedecko-výskumnej základne demokratickej krajiny zohrala Fulbrightova komisia pre vzdelávacie výmeny (je aktívna dodnes), prostredníctvom ktorej absolvovali študijné pobyty desiatky talentovaných odborníkov. Pri kultivácii nového podnikateľského prostredia a ekonomickej spolupráce urobil záslužnú prácu Leighton Klevana, ktorý otvoril a viedol bratislavskú pobočku Czech and Slovak American Enterprise Fund.

Konzulát bol nápomocný i pri príchode množstva Američanov na Slovensko, či už v rámci vládnych programov, akými boli Americké mierové zbory – Peace Corps alebo dobrovoľnícke programy zamerané na výučbu angličtiny – Education for Democracy/USA, ktorý koordinovala Ann Gardner z Mobile v štáte Alabama a Students for Czechoslovakia, ktorý viedli študenti z Georgetown University Anne Clunan a David Catania.

Najvýznamnejšou americkou vládnu návštevou Slovenska v tomto období bola účasť viceprezidenta USA Dana Quayleho na Summite Východ – Západ v Bardejove v júni 1991, ktorého hlavným organizátorom bol Institute for EastWest Studies z New Yorku. Počas tohto podujatia sa D. Quayle stretol aj s predsedom Slovenskej národnej rady Františkom Mikloškom a predsedom vlády SR Jánom Čarnogurským.

V júli 1991 odcestoval na pracovnú cestu do USA a Kanady minister priemyslu Čarnogurského vlády Ján Holčík, aby sa popri početných rokovaníach s predstaviteľmi ekonomických a politických kruhov stretol i so známym zahraničnopolitickým stratégom Zbigniewom Brzezinskim. O tejto ceste, vrátane rozhovorov o budúcnosti Česko-Slovenska minister Holčík pútavo píše vo svojej autobiograficky ladenej knižnej publikácii Bol som pri tom, ktorá vyšla v roku 2009.

*Prezident G. Bush prijíma
v Bielom dome ministra
medzinárodných vzťahov SR
P. Demeša ako člena delegácie
prezidenta Československa
V. Havla v októbri 1991.
Foto: Biely dom*

V októbri 1991 bol v užšej delegácii prezidenta ČSFR V. Havla, ktorú prijal prezident Bush, i predstaviteľ slovenskej vlády – minister medzinárodných vzťahov P. Demeš. Po prvý raz tak oficiálne prijali predstaviteľa slovenskej vlády v Bielom dome, čím sa americká administratíva snažila reagovať na prebiehajúci dialóg o kompetenciách v rámci Česko-Slovenska. Okrem toho P. Demeš uskutočnil dve samostatné návštevy USA.

Po júnových parlamentných voľbách v roku 1992 sa do kresla premiéra SR opäť vracia V. Mečiar a na post ministra medzinárodných vzťahov M. Kňažko. V Českej republike sa dominantnou politickou postavou stal Václav Klaus. Ukázalo sa, že títo politici nasmerovali vývoj k ukončeniu spoločného štátu Čechov a Slovákov.

V lete 1992, teda v čase vášnivých diskusií o budúcom osude Česko-Slovenska, navštívili Bratislavu prominentní senátori George J. Mitchell (vodca demokratickej väčšiny v Senáte) a senátor C. Pell. Z memoárov P. Hackera sa dozvedáme, že senátor Pell, na rozdiel od oficiálnej politiky USA, vnímal s porozumením emancipačné úsilie Slovenska.

Na jeseň 1992 navštívil Washington vo funkcii predsedu Federálneho zhromaždenia Československej federatívnej republiky Michal Kováč a rokoval s americkými predstaviteľmi aj o perspektívach vzťahov a spolupráce medzi Slovenskom a USA po blížiacom sa rozdelení federácie.

V tomto prelomovom období už pôsobil na čele americkej ambasády v Prahe Adrian Basora, ktorý na jar 1992 vystriedal veľvyslankyňu Shirley Temple Black.

Slávnostné otvorenie veľvyslanectva USA na Slovensku 4. 1. 1993. Zľava chargé d'affaires P. Hacker, predseda zahraničného výboru parlamentu SR I. Luluha a minister zahraničných vecí SR M. Kňažko. Foto: TASR

Z generálneho konzulátu veľvyslanectvo

Pri počiatočnom rozbehu aktivít konzulátu málokto rátal s tým, že Československo sa rozdelí. Washington sa v časoch bolestí spojených s delením Juhoafrík a Sovietskeho zväzu prikláňal k udržaniu federácie, pričom sa snažil zohľadňovať pri svojej politike a praktickej pomoci špecifické podmienky a požiadavky Slovenska. Vývoj však nabral rýchly spád a v januári 1993 došlo k pokojnému a ústavnému rozdeleniu Česko-Slovenska na dva samostatné štáty. USA boli medzi prvými, ktorí uznali samostatnosť Slovenska, keď 1. januára

došlo diplomatickou cestou k výmene listín medzi prezidentom USA G. Bushom a predsedom vlády SR a zastupujúcim prezidentom Vladimírom Mečiarom. Ministerstvo medzinárodných vzťahov sa transformovalo pod vedením M. Kňažka na Ministerstvo zahraničných vecí SR. Za prvého prezidenta samostatnej Slovenskej republiky zvolili 2. marca Michala Kováča – bývalého predsedu česko-slovenského parlamentu, v ktorom došlo k politickému rozhodnutiu o ukončení spoločného štátu.

Dobre rozbehnutý generálny konzulát USA v Bratislave sa hladko mení na veľvyslanectvo a generálny konzul Paul Hacker sa stáva chargé d'affaires. Programy USAID a USIS sa rozširujú a naberajú nový dych. (Vo februári 1995 si rozrastajúca sa americká ambasáda prenajala od Ministerstva kultúry SR susednú budovu. I USAID malo neďaleko samostatné priestory).

Začiatkom júla 1993 prijal slovenský prezident Michal Kováč Paula Hackera v súvislosti s ukončením jeho pôsobenia na Slovensku. Ten odovzdal štafetu Eleanor Sutter, ktorá ako chargé d'affaires s dobrou znalosťou slovenčiny, pripravila pôdu pre príchod prvého veľvyslancu USA na Slovensku. Ním sa stal Theodore Russell a funkcie veľvyslancu sa ujal v decembri 1993.

Prijatie novej chargé d'affaires Eleanor Sutter u prezidenta SR M. Kováča v júli 1993. Foto: TASR

V prvom roku nezávislosti na Slovensko prichádzajú predstavitelia amerického politického, vojenského a podnikateľského života, aby spoznali novú krajinu v strednej Európe a začali s ňou bilaterálnu spoluprácu. Rozbehla sa aj spolupráca v akademickej, kultúrnej a mimovládnej oblasti.

Americký minister zahraničných vecí poslal v marci svojho osobitného poradcu Roberta L. Hutchingsa, ktorý rokoval s našimi predstaviteľmi o novom rámci bilaterálnych vzťahov. V lete k nám prišli dve významné vojenské návštevy – hlavný veliteľ spojeneckých síl NATO v Európe generál John Shalikashvili a vojenská delegácia USA vedená generálom Thomasom J. Lennonom, riaditeľom programu vojenskej pomoci krajinám strednej a východnej Európy, aby rokovali o príprave Slovenska na vstup do programu Partnerstvo pre mier. Návšteva generála Colina Powella, vtedajšieho náčelníka generálneho štábu a neskoršieho ministra zahraničných vecí USA, v júni 1993 bola významným impulzom v posilňovaní spolupráce medzi našimi ozbrojenými silami.

Začala sa aj spolupráca na parlamentnej úrovni. Na pozvanie predsedu Národnej rady SR navštívila v júli 1993 Slovensko skupina poslancov Kongresu USA vedená Martinom Frostom a v decembri delegácia Kongresu USA vedená Charliem Roseom.

V júni 1993 zavítal do Bratislavy na neoficiálnu návštevu bývalý prezident USA Jimmy Carter. Bol osobným hosťom vtedajšieho premiéra V. Mečiara. Málokto vtedy tušil, že počas ďalších piatich rokov sa budú americkí prezidenti – bývalí, či aktuálni – obľúkom vyhýbať Bratislave, aby nestretli autokratického slovenského premiéra.

*Rozlúčková návšteva
chargé d'affaires P. Hackera
u premiéra SR V. Mečiara
v júli 1993. Foto: TASR*

V ekonomickej oblasti sa buduje nová zmluvná základňa a 27. októbra 1993 začína svoju činnosť Americká obchodná komora, ktorá je veľmi aktívna dodnes (od roku 2000 je jej výkonným riaditeľom Jake Slegers).

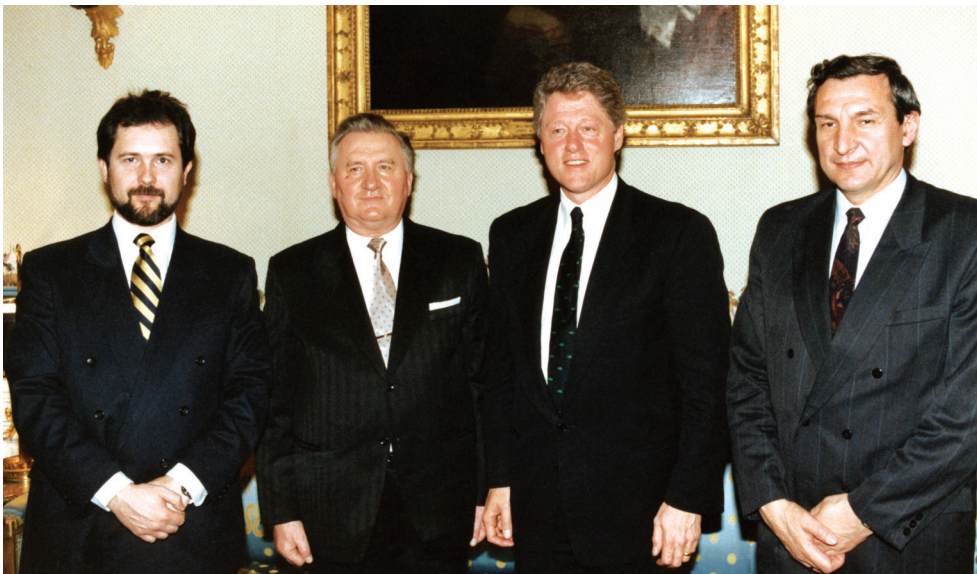
Z návštev slovenských predstaviteľov v USA v prvom roku samostatnosti treba spomenúť najmä historicky prvú cestu slovenského prezidenta do USA. Prezident M. Kováč sa v apríli 1993 zúčastnil vo Washingtone na otvorení Múzea holokaustu. Stretol sa s prezidentom Billom Clintonom a ďalšími predstaviteľmi americkej administratívy a Kongresu, ako aj krajanskou komunitou a ekonomickými kruhmi. Nezanedbateľnú úlohu v optimalizácii vzťahov s novým demokratickým Slovenskom zohrali popredné židovské organizácie v USA – American Jewish Congress a B'Nai Brith.

Pri realizácii tejto cesty pomáhal prvý slovenský chargé d'affaires Milan Erban, ktorý pôsobil v skromných kancelárskych priestoroch, keďže pôvodná budova Česko-Slovenskej ambasády pripadla Českej republike. Vo funkcii ho v júni vystriedal Peter Burian (dnešný štátny tajomník Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR), ktorý v marci 1994 odovzdal štafetu prvému slovenskému veľvyslancovi v Spojených štátoch Branislavovi Lichardusovi, medzinárodne uznávanému vedcovi v oblasti medicíny.

V máji 1993 navštívil Washington premiér V. Mečiar, ktorý sa tu stretol s viceprezidentom Al Gorom a rokoval s vedúcimi predstaviteľmi Kongresu USA. Uskutočnil sa aj híring alebo vypočutie V. Mečiara o stave demokracie na Slovensku v zahraničnom výbore Snemovne reprezentantov, ktoré viedol kongresman Tom Lantos. Predstavitelia USA jasne zdôraznili, že majú záujem o dobré vzťahy so Slovenskom – za podmienky posilňovania a fungovania demokratických inštitúcií.

Slovensko si po počiatočnom váhaní získalo sympatie medzinárodného spoločenstva, vrátane USA, a otvorilo si po prijatí do OSN a Rady Európy cestu do integračných zoskupení, akými boli OECD, EÚ a NATO. Prointegračný program Mečiarovej vlády našiel širokú podporu v takmer celom politickom spektre mladšej krajiny. To malo náležitú odozvu u americkej administratívy, ktorej hlavným cieľom bola zjednotená a mierová Európa. Prvý veľvyslanec USA na Slovensku Ted Russell (skúsený diplomat, ktorý spoznal Slovensko už ako zástupca veľvyslankyne Shirley Temple Black počas pôsobenia v Prahe) mal teda líniu svojho pôsobenia načrtnutú – pomoc v reformách a integrácia Slovenska do NATO a EÚ.

Tesne po jeho nástupe do funkcie navštívili 9. januára 1994 Bratislavu vedúca stálej misie USA pri OSN a rodáčka z Prahy Madeleine Albrightová a predseda zboru náčelníkov USA generál John Shalikashvili, aby o týchto témach hovorili s najvyššími predstaviteľmi krajiny. Bolo to v predvečer historickej schôdzky

Prvé prijatie prezidenta SR v Bielom dome, apríl 1993. Zľava P. Demeš, poradca prezidenta SR, prezident SR M. Kováč, prezident USA B. Clinton, minister zahraničných vecí SR J. Moravčík. Foto: Biely dom

*Prezident B. Clinton sa
v dňoch 11. a 12. 1. 1994
stretol v Prahe
s prezidentmi krajín V-4.
Zľava M. Kováč, L. Walesa,
B. Clinton, V. Havel,
A. Göncz. Foto: TASR*

prezidenta Billa Clintona s prezidentmi a predsedami vlád krajín Vyšehradskej štvorky v Prahe 11. – 12. januára 1994, ktorá otvorila brány pre rozširovanie NATO. Prezident Clinton tiež vyslovil podporu USA pre ekonomickú transformáciu, budovanie demokratických inštitúcií a tvorbu vhodného prostredia pre investície a obchod v strednej Európe. Tu zaznela dôležitá veta, ku ktorej sa Clintonova administratíva postupne prepracovala – že náš vstup do NATO je v rovine „kedy“, nie „či“. Slovensko úspešne vstúpilo do programu Partnerstvo pre mier a začalo sa pripravovať na vstup do NATO.

Pár mesiacov po pražskom summite prijal v júni 1994 Bill Clinton v Bielom dome svojich kolegov – prezidenta Michala Kováča a prezidenta Maďarskej republiky Árpáda Göncza, ktorým EastWest Institute udelil na slávnosti v New Yorku výročnú cenu za prínos k medzinárodnému porozumeniu. Túto návštevu už pripravoval čerstvo menovaný veľvyslanec SR v USA Branislav Lichardus, ktorý sa ujal funkcie v marci 1994.

Dňa 12. apríla 1994 (hneď po nástupe dočasnej Moravčíkovej vlády, ktorá trvala len do novembra, keď sa opäť vracia k moci V. Mečiar) navštívil Bratislavu

námestník MZV USA Strobe Talbot. Ocenil, že zmena vlády prebehla ústavnou a demokratickou cestou a ubezpečil o podpore SR zo strany USA pri budovaní demokracie a približovaní sa k NATO cestou aktívneho zapojenia do programu Partnerstva pre mier. V júni 1994 Národná rada SR schválila obrannú doktrínu SR, ktorá zakotvila orientáciu SR na členstvo v NATO. Novým štýlom vládnutia si SR získala sympatie administratívy i Kongresu USA, čo našlo pozitívny ohlas u iniciátorov legislatívy o podpore rozšírenia NATO, senátorov Browna a Simona.

V auguste 1994 sa konali veľkolepé oslavy päťdesiateho výročia Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici, na ktoré prišla i početná delegácia z USA, vedená vyslankyňou prezidenta B. Clintona M. Albrightovou. Jej prítomnosť a vystúpenia poodhalili pre našu verejnosť viaceré nepoznané skutočnosti o dejinách spolupráce našich krajín.

Prezident B. Clinton na rokovaní so slovenskou delegáciou vedenou prezidentom M. Kováčom na veľvyslanectve USA v Prahe 11. 1. 1994. Foto: TASR

Sľubne sa rozbiehajúcu spoluprácu Slovenska s USA a demokratickou Európou začali narušovať v rokoch 1994 – 1995 vnútropolitické problémy, súvisiace s autoritárskymi praktikami premiéra V. Mečiara. Ten si začal upevňovať moc nedemokratickými krokmi v parlamente, nezvyčajne hrubým zápasom s prezidentom republiky, snahou o kontrolu ekonomického prostredia, médií a občianskych organizácií. Predstavitelia EÚ a USA vysielali od roku 1995 prvé vážnejšie upozornenia o odklone od demokratických pravidiel, s možnými následkami pre integračné snaženie.

Slovenská diplomacia mala čoraz väčšie problémy s presviedčaním zahraničných partnerov o ochote načúvať a budovať skutočne demokratickú štátnosť. Ministri zahraničných vecí sa striedajú ako na bežiacom páse, keď ich v rokoch 1993 – 1998 bolo až päť: M. Kňažko a J. Moravčík v Mečiarovej vláde, E. Kukan v marci až decembri 1994 v krátkodobej Moravčíkovej vláde, J. Schenk, P. Hamžík a Z. Kramplová v poslednej Mečiarovej vláde. Americká ambasáda na Slovensku začala operovať v neštandardnom prostredí. Pre jej kritiku politických praktík a podporu demokratických síl a občianskej spoločnosti je často vládou V. Mečiara obviňovaná z nedovoleného zasahovania do vnútorných záležitostí mladého štátu a používania dvojakeho metra.

Zároveň americká administratíva v tomto období vysoko ocenila podpis Základnej zmluvy medzi SR a Maďarskom, o čom sa mohol presvedčiť v marci 1995 minister zahraničných vecí SR Juraj Schenk počas návštevy USA. S predsedom zahraničného výboru Snemovne reprezentantov Benjaminom Gilmanom rokoval najmä o integrácii SR do NATO. Minister obrany SR Ján Sitek mesiac na to musel počas stretnutia s osobitným poradcom prezidenta Danielom Friedom hovoriť nielen o ambíciách vstupu do NATO, ale aj objasňovať stav demokracie na Slovensku. Tieto témy rezonovali aj počas septembrovej návštevy ministra brany USA Williama Perryho v Bratislave.

Prezident Michal Kováč, ktorý začal vystupovať voči nedemokratickým praktikám vlády, poukazujúc na vážne zahraničnopolitické dôsledky pre krajinu, si vyslúžil v USA vysoký kredit. V auguste 1995 mu Americká právnická komora udelila v Chicagu Cenu za budovanie právneho štátu. Vo Washingtone ho prijal viceprezident Al Gore. V októbri toho istého roku prezident M. Kováč

opäť navštívil USA. Okrem účasti na oslavách 50. výročia vzniku OSN v New Yorku spolu s českým prezidentom Václavom Havlom a americkým prezidentom Billom Clintonom otvorili Česko-Slovenské múzeum a knižnicu v Cedar Rapids, v štáte Iowa. Aj pri tejto príležitosti prezident Clinton vyslovil verejne obdiv úsiliu prezidenta M. Kováča, ale i obavy z vývoja na Slovensku. Vladimír Mečiar a jeho režim nereagovali na varovania a Slovensko dostáva od vlád USA a EÚ demarše a následne v roku 1997 došlo k pozastaveniu integračného snaženia do NATO i EÚ, napriek dokola opakovaným deklaráciám vlády o vstupe do týchto zoskupení.

V marci 1996 ukončil na Slovensku svoje pôsobenie obetavý veľvyslanec T. Russell (dodnes pôsobí vo Washingtone v organizácii Friends of Slovakia ako jej zakladajúci predseda). Na politicky rozbúrené Slovensko prichádza rázny a skúsený diplomat Ralph Johnson. Veľmi jasne dal najavo, že Washington bude pri posudzovaní našich aspirácií na vstup do integračných zoskupení hodnotiť nielen stav ekonomiky a ozbrojených síl, ale že bude dôsledne posudzovať dodržiavanie ľudských práv a demokratických hodnôt. Vládne elity s nevôľou prijali i jeho požiadavku na vyšetrovanie káuz akými boli a bohužiaľ dodnes zostali, únos prezidentovho syna a smrť svedka únosu Róberta Remiáša.

V dôsledku nedemokratického vývoja na Slovensku počas Mečiarovho vládnutia, bolo nielenže nemožné, aby premiér SR dostal pozvánku na návštevu Bieleho domu, ale ani prezident Clinton nemal záujem navštíviť Slovensko. Urobila tak zaňho jeho manželka, prvá dáma USA a dnešná ministerka zahraničných vecí, Hillary Clintonová, v sprievode veľvyslankyne USA pri OSN M. Albrightovej v júni 1996 (o necelý rok sa M. Albrightová stáva ministerkou zahraničných vecí USA). Počas svojej návštevy sa nevyhla kritike štýlu vládnutia na Slovensku. Vo svojej autobiografii prvá dáma neskôr spomína na nepríjemné stretnutie s V. Mečiarom, ktoré prirovnáva k schôdzke s autokratom zo Zimbabwe R. G. Mugabem. Americká ambasáda vedená R. Johnsonom zorganizovala pre H. Clintonovú v bratislavskej Redute otvorené diskusné fórum s početnou skupinou predstaviteľov slovenských mimovládnych organizácií, ktoré sa snažili o nápravu pomerov v krajine. Tým dali Spojené štáty najavo, že považujú organizácie tretieho sektora za legitímnu súčasť demokratického politického života a že sú pripravené ich aj naďalej podporovať. Od tohto obdobia až do roku 2002 podporili americké vládne programy a nezávislé nadácie mnohé demokratizačné projekty, ktoré dopomohli Slovensku v spoločensko-politickej modernizácii a splnení náročných kritérií pre vstup do EÚ a NATO.

Prvá dáma USA H. Clintonová podpisuje počas návštevy Bratislavy v júni 1996 album. Vľavo veľvyslanec USA na Slovensku Ralph Johnson. Foto: archív americkej ambasády v Bratislave

Oficiálni slovenskí politickí predstavitelia sa snažili v rokoch 1996 – 1997 o nemožné. Pokúšali sa presvedčiť americkú stranu, aby súhlasila s prijatím Slovenska do NATO i s našimi „chybami krásy“. V septembri a októbri 1996 presviedčali členov Kongresu a administratívy vo Washingtone predseda NR SR Ivan Gašparovič a minister zahraničných vecí SR Pavol Hamžík. Obaja politici sa snažili „lámať“ amerických predstaviteľov i v nadchádzajúcom roku. Minister P. Hamžík navštívil USA v apríli 1997 a hovoril o členstve v NATO s prominentným senátorom Richardom Lugarom a ministerkou zahraničných vecí M. Albrightovou. I. Gašparovič začiatkom júna na podobnú tému rokoval s predsedom Snemovne reprezentantov amerického kongresu Newtom Gingrichom.

Nepomohla ani návšteva amerického kongresmana slovenského pôvodu Johna Micu na Slovensku v auguste 1997. Slovensko dostalo v roku 1997 v dôsledku nedemokratického vývoja červenú kartu a bolo vyradené z rokovaní o vstupe do NATO i EÚ.

Prezident M. Kováč tesne pred svojím ukončením pôsobenia vo funkcii hlavy štátu odcestoval koncom januára 1998 na svoju rozlúčkovú cestu do USA. Stretnol sa s ministerkou M. Albrightovou, ako aj predsedom Snemovne reprezentantov Newtom Gingrichom a ďalšími osobnosťami. Lúčil sa aj s krajskou komunitou a vyznamenal viacerých jej predstaviteľov. M. Albrightová vyslovila obdiv prezidentovi SR, ale aj obavy a ľútosť, že Slovensko sa samo vyraduje z integrácie a stáva sa „dierou na mape“ demokratickej Európy. Oficiálna Bratislava precitliveno a prudko reagovala na jej poznámky.

Slovensko sa pripravovalo na kľúčové parlamentné voľby v septembri 1998, ktoré mali rozhodnúť, či sa krajina vráti na demokratickú a integračnú koľaj alebo sa ocitne v ešte väčšej medzinárodnej izolácii.

Americká ambasáda, podobne ako aj ambasády krajín EÚ, upozorňujú na potrebu dodržiavania medzinárodných volebných pravidiel a snažia sa pomáhať atakovaným demokratickým stranám, ako aj organizáciám tretieho sektora. Na Slovensku došlo k predvolebnej mobilizácii. Volebná účasť dosiahla aj vďaka občianskej kampani OK98 rekordných 84 percent a Vladimír Mečiar bol nútený odísť do opozície. V októbri 1998 nastúpil do premiérskeho kresla Mikuláš Dzurinda, ktorého koaličný kabinet začal novú politickú éru a akceleroval integračné snaženie Slovenska.

Demokratický svet uvítal vysokú volebnú účasť, aktivizáciu občianskej spoločnosti a zmenu politického kurzu na Slovensku. Nová slovenská vláda naštartovala radikálne reformy a prihlásila sa jednoznačne k rešpektovaniu demokratických princípov. Nadchádzajúcich osem rokov predstavuje éru najdynamickejších vzťahov Slovenska s USA. Po rokoch ochladených a takmer prerušených medzivládnych vzťahov sa doslova pretrhlo vrece s návštevami slovenských politických predstaviteľov v USA. Pre premiéra Dzurindu a jeho ministra zahraničných vecí Eduarda Kukana sa čoskoro otvorili brány Bieleho domu. Pre Dzurindovho predchodcu V. Mečiara zostali za osem rokov jeho vládnutia zavreté.

V septembri 1998 ukončil so ctou neľahkú misiu vo Washingtone veľvyslanec Lichardus. Počas nadchádzajúceho polroka viedol našu ambasádu vo funkcii chargé d'affaires Ján Gábor. V januári ho vystriedal Milan Ježovica a vo februári sa funkcie veľvyslanca ujal známy intelektuál Martin Bútora. Ten so svojím dynamickým tímom odštartoval nebývalé množstvo aktivít a dopomohol, vďaka

*Stretnutie prvej dámy USA
H. Clintonová s predstaviteľmi
slovenských mimovládnych
organizácií v Bratislave
v októbri 1999.
Foto: archív americkej
ambasády v Bratislave*

*Stretnutie ministerky zahraničných vecí USA M. Albrightovej s lídrami Nežnej revolúcie na Slovensku po desiatich rokoch v Bratislave v novembri 1999.
Foto: archív americkej ambasády v Bratislave*

novej zahraničnej politike Dzurindovej vlády, k zásadnej zmene obrazu Slovenska v USA. Veľvyslanec M. Bútora, jeho zástupca M. Ježovica a ďalší zamestnanci dotiahli v lete 2001 do konca aj výstavbu novej, modernej budovy ambasády Slovenskej republiky vo Washingtone, ktorá sa stala vítaným priestorom pre všestranné predstavenie Slovenska.

Premiér M. Dzurinda a jeho delegácia navštívili v roku 1999 USA trikrát: v apríli sa zúčastnil na Washingtonskom summite NATO, kde prijali za nových členov našich susedov – Poľsko, Maďarsko a Českú republiku. V septembri sa ako prvý slovenský ministerský predseda stretol na oficiálnych rokovaniach s prezidentom Clintonom na pôde americkej misie pri OSN v New Yorku. Napokon v novembri sa s českým premiérom M. Zemanom zúčastnil na oslavách 10. výročia Nežnej revolúcie a spoločnom stretnutí s americkým prezidentom v Bielom dome. Počas tejto návštevy obaja premiéri odhalili bustu Alexandra Dubčeka vo Woodrow Wilson Center vo Washingtone.

Okrem rokovaní s predstaviteľmi americkej politiky a ekonomiky sa naša vládna delegácia stretla aj s predstaviteľmi tamojších Slovákov. Rokovaniam dominovala téma integrácie Slovenska do NATO. Už v tomto roku prezident Clinton vyhlásil, že Slovensko je na najlepšej ceste.

Integračné úsilie a novú fázu transatlantických vzťahov potvrdila okrem vládnej i naša parlamentná diplomacia. Delegácia NR SR na čele s predsedom Jozefom Migašom navštívila v marci americký Kongres a rokovala s predsedom Snemovne reprezentantov Dennisom Hastertom.

V aktivizácii ekonomickej spolupráce s USA zohrala významnú úlohu júnová návšteva delegácie vedenej podpredsedom vlády Ivanom Miklošom. Okrem významnej akcie pod názvom Ekonomický okrúhly stôl SR-USA Ivan Mikloš rokoval s predstaviteľmi Medzinárodného menového fondu a Svetovej banky. Podčiarknutím tejto iniciatívy bola i efektívna prezentácia modernej slovenskej kultúry v New Yorku, ktorú vo februári pod názvom „Celebrate Slovakia“ v spolupráci s našou diplomaciou v USA a ďalšími partnermi zorganizovala slovenská mimovládna organizácia Asociácia pre kultúru, vzdelávanie a komunikáciu.

Čoskoro na to – koncom augusta 1999 – navštívila delegácia poslancov amerického Kongresu a podnikateľov na čele s kongresmanom Johnom Micom Slovensko.

Posmelením reforiem a integračných snáh sa nesú i dve ďalšie významné návštevy Slovenska v druhej polovici roka 1999 v úplne novom kontexte – v októbri prvá dáma H. Clintonová a v novembri ministerka zahraničných vecí M. Albrightová. H. Clintonová mala okrem stretnutí s najvyššími predstaviteľmi opäťokrúhly stôl s mimovládnymi organizáciami v Zrkadlovej sále Primaciálneho paláca, počas ktorého vyzdvihla účasť občianskej spoločnosti na správe vecí verejných a ocenila úlohu MVO v navrátení sa Slovenska na demokratickú koľaj. M. Albrightová sa popri oficiálnych rokovaniach stretla v Bratislave aj s lídrami Nežnej revolúcie pred 10 rokov.

V máji 1999 odchádza zo Slovenska veľvyslanec Ralph Johnson, s ktorým sa lúčia nielen vládni predstavitelia, ale aj komunita mimovládnych organizácií, s ktorou nadviazal veľmi úzke vzťahy. William Schofield a po ňom Douglas Hengel vo funkcii chargé d'affaires viedli ambasádu až do augusta budúceho roku.

Vo februári 2000 navštívil Bratislavu námestník ministerky zahraničných vecí, známy americký diplomat, Thomas Pickering. Okrem stretnutí so štátnymi predstaviteľmi mal i diskusiu so slovenskými aktivistami, ktorí ho informovali o spolupráci so srbskými partnermi pred ich kľúčovými prezidentskými voľbami na jeseň 2000. Miloševičov režim v októbri 2000 padol a tzv. Bratislavský proces, ktorý v tomto dôležitom demokratizačnom procese zohral pozitívnu úlohu, si získal náležité medzinárodné uznanie.

Cesta do NATO otvorená

V rokoch 2000 až 2004 sa strategickou prioritou slovenskej politiky stalo plnenie integračných kritérií (OECD, EÚ a NATO), zlepšenie imidžu krajiny a prilákanie zahraničných investícií. USA navštevujú v tomto období naši reprezentanti politického, ekonomického a vojenského života častejšie ako nikdy predtým, aby urýchlili tento proces.

Vo veľvyslaneckom kresle v Bratislave sa v tomto období vystriedali dvaja politickí nominanti a skúsení podnikatelia – demokrat z New Yorku Carl Spielvogel (doposiaľ udržiava styky so Slovenskom a sústreďuje sa najmä oblasť kultúry a imidžu krajiny) a republikán z Michiganu Ronald Weiser (po návrate do USA založil v Michigane Ronald and Eileen Weiser Professional Development Award Program).

Počas miléniového summitu OSN sa predseda vlády SR M. Dzurinda 8. septembra 2000 naposledy stretol s americkým prezidentom Billom Clintonom. Okrem krátkeho rozhovoru o vstupe amerického kapitálu do Východoslovenských železiarní Košice sa Dzurinda Clintonovi poďakoval za podporu USA pri prijímaní Slovenska do OECD.

Následne došlo k zmene a do prezidentského kresla nastúpil v januári 2001 syn bývalého prezidenta – George W. Bush. Počas jeho vlády sa zavŕšia integračné snahy Slovenska. Už v júni 2001 slovenská vládna delegácia vedená premiérom M. Dzurindom rokovala v Bielom dome s prezidentom Bushom o rozširovaní

*Z otvorenia veľvyslanectva
Slovenskej republiky vo
Washington 8. júna 2001.
Foto: TASR*

*Striženie pásky počas
otvorenia veľvyslanectva SR
vo Washington 8. júna
2001. V prvom rade zľava
veľvyslanec M. Bútora,
premiér M. Dzurinda,
minister zahraničných vecí
E. Kukan a štátna
podtajomníčka
Beth Jonesová. Foto: TASR*

NATO, pričom americkí partneri naše šance potvrdili. Predseda vlády zároveň slávnostne otvoril novú budovu slovenského veľvyslanectva vo Washingtone, čím ukončil periódu provizórnych priestorových riešení.

Približne o tri mesiace, 11. septembra 2001, došlo k teroristickým útokom na Svetové obchodné centrum v New Yorku a ďalšie ciele, čo má zásadný vplyv na americkú zahraničnú politiku i celosvetové medzinárodné vzťahy. Na Slovensku sa zdvihla vlna solidarity s USA. V dňoch 1. – 3. novembra 2001 premiér M. Dzurinda navštívil trosky teroristickými útokmi zničených dvojčiek – „ground zero“. Stretol sa s poprednými osobnosťami, medzi nimi aj senátorkou za štát New York H. Clintonovou. Na znak solidarity zabehol slovenský politik newyorský maratón.

Slovensko zareagovalo na tragédiu v USA symbolicky aj v projekte „Sme na jednej lodi“. Občania 35 miest na námestiach skladali malé papierové lodičky ako symbol solidarity. Spontánny dobrovoľnícky projekt trval dva a pol dňa a jeho výsledkom bolo skoro sto tisíc lodičiek s odkazmi spolupatričnosti. Senátorka H. Clintonová pri preberaní posolstva z tejto akcie povedala: „Stotisíc lodičiek, je ako sto tisíc pút medzi našimi krajinami“.

Americké ambasády po celom svete začali podliehať novému bezpečnostnému režimu. Na Hviezdoslavovom námestí v roku 2001 ohradili budovy veľvyslanectva USA vysokým plotom a vstup do nej sa sprísnil. Diskusie o estetickej stránke tohto riešenia prebiehajú dodnes.

Rok 2002 bol z hľadiska našich integračných ambícií nesmierne dôležitý. Na september boli v pláne parlamentné voľby a v novembri sa malo na pražskom summite Severoatlantickej aliancie rozhodnúť, či Slovensko bude medzi pozvanými krajinami na vstup do NATO. Prieskumy verejnej mienky naznačovali, že návrat Vladimíra Mečiara k moci je reálny.

K snahám vlády o budovanie transatlantických vzťahov a presviedčanie amerických partnerov o konsenze a nemennosti integračných postojov sa pridalo i vedenie nášho parlamentu a hlava štátu. V januári 2002 predseda Národnej rady SR Jozef Migaš absolvoval oficiálnu návštevu USA. Jej dominantou témou bola prezentácia ambície Slovenska získať na jesennom summite NATO v Prahe pozvánku za člena Severoatlantickej aliancie. Úsilie SR stať sa členskou krajinou NATO predstavil na rokovaníach s kľúčovými predstaviteľmi Senátu i Snemovne reprezentantov. V júni sa v Bielom dome prezident Rudolf Schuster v rozhovore s G. Bushom snažil rozptýliť obavy USA čo sa týka

*Velvyslanec M. Bútorá, vľavo
a P. Demeš odovzdávajú dňa
11. 10. 2001 pred Capitolom
senátorke H. Clintonovej
publikáciu Sme na jednej lodi,
dokumentujúcu spontánny
akt solidarity na Slovensku
s obeťami teroristických
útokov 9/11. Foto: TASR*

*Premiér Dzurinda beží
4. 11. 2001 na znak solidarity
s obeťami teroristických
útokov newyorský maratón.
Foto: TASR*

dôveryhodnosti budúcej slovenskej vlády. Americkému prezidentovi prisľúbil, že urobí všetko, čo bude v jeho silách, aby sa naše smerovanie nezmenilo. Z rozhovoru prezidentov vyplynulo, že pre náš vstup do NATO bude nevyhnutné, aby bola do pražského novembrového summitu Severoatlantickej aliancie zostavená dôveryhodná vláda.

Tento istý odkaz, s jednoznačným potvrdením, že Vladimír Mečiar je pre USA neakceptovateľným politikom, tlmočil mesiac pred voľbami na verejnom diskusnom fóre v Bratislave vplyvný senátor a budúci prezidentský kandidát John McCain. V podobnom duchu sa vyjadril nezvyčajne otvorene a kriticky na adresu V. Mečiara i americký veľvyslanec pri NATO a budúci viceminister zahraničných vecí USA Nicholas Burns.

Slovenskí voliči napokon rozhodli a po septembrových parlamentných voľbách vznikla nová koaličná vláda pod opätovným vedením Mikuláša Dzurindu. Podobne, ako vo voľbách v roku 1998, zohrali pri občianskej informovanosti a zvyšovaní volebnej účasti významnú úlohu mimovládne organizácie podporované americkými a európskymi donormi. Americká ambasáda pod vedením Ronalda Weisera a USAID zohrali v tomto procese významnú úlohu. V novembri 2002 dostalo Slovensko v Prahe pozvánku do NATO.

*Prezidenta SR Rudolfa Schustera prijal 9. apríla 2003 v Bielom dome prezident G. W. Bush.
Foto: TASR*

Plnoprávnym členom NATO sa Slovensko stalo 29. marca 2004, keď premiéri pozvaných krajín odovzdali vo Washingtone ratifikačné dokumenty americkej vláde. Na slávnostnom ceremoniáli v Bielom dome premiérov siedmich prístupujúcich krajín prijal prezident Bush. V mene skupiny premiérov vystúpil predseda vlády SR M. Dzurinda, ktorého na akcii sprevádzal nový veľvyslanec Rastislav Káčer, potom čo v septembri 2003 vystriedal vo funkcii M. Bútoru.

Historická návšteva amerického prezidenta na Slovensku

Kulmináciou potvrdenia nadštandardných vzťahov medzi USA a Slovenskom bol príchod amerického prezidenta Busha do Bratislavy. V dňoch 23. – 25. februára 2005 G. Bush uskutočnil oficiálnu návštevu Slovenska a zároveň sa na Bratislavskom hrade stretol s ruským prezidentom Vladimírom Putinom na dôležitom americko-ruskom summite. Ako dočasné sídlo mu poslúžila novovybudovaná rezidencia veľvyslanca USA pri Slavíne.

Najvyšší slovenskí predstavitelia – prezident Gašparovič, premiér Dzurinda a predseda NR SR Hrušovský počas stretnutia s americkým prezidentom otvorili problém pretrvávajúceho vízového režimu USA voči Slovákom, medzinárodné konflikty a podiel Slovenska na ich riešení, ako i spoločensko-politické a ekonomické zmeny v SR.

Prezident Bush sa rozhodol stretnúť i so slovenskou verejnosťou. Napriek sychravému februárovému počasiu sa zišlo na Hviezdoslavovom námestí niekoľko tisíc ľudí, aby si vypočuli jeho asi polhodinový prejav. Zo špeciálne zhotovenej tribúny na úvod prezident povedal i tieto myšlienky: „S hrdosťou stojím na tomto veľkolepom námestí, ktoré bolo svedkom mnohých významných udalostí. Takmer pred 17 rokmi sa tisíce Slovákov zišli pred týmto divadlom, aby bojovali za koniec tyranie a za obnovu náboženskej slobody. Slovensko je veľkým príkladom pre iné národy, ktoré ešte zápasia s totalitou. Američania si vážia trpezlivosť Slovákov a usilovnosť pri budovaní demokratického Slovenska v srdci Európy.“

Hviezdoslavovo námestie v Bratislave počas historickej návštevy G.W. Busha na Slovensku 24. februára 2005. Foto: TASR

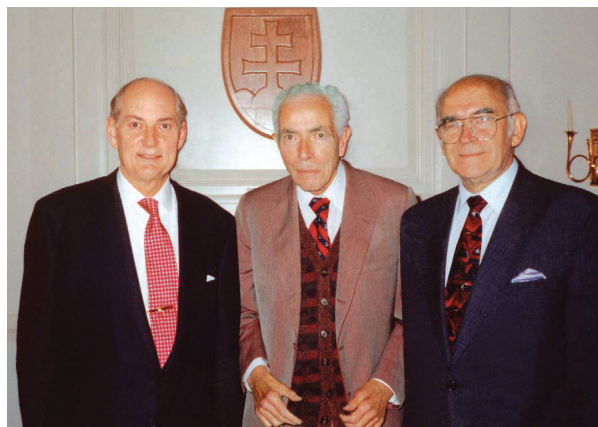
V Bratislave sa konal vo februári 2005 americkoruský summit. Zľava P. Hrušovský, predseda slovenského parlamentu, prezident USA G. Bush, prezident SR I. Gašparovič, prezident Ruskej federácie V. Putin a premiér SR M. Dzurinda. Foto: TASR

Pred samotným vystúpením sa americký prezident v sprievode prvej dámy Laury Bushovej a ministerky zahraničných vecí Condoleezy Riceovej stretol vo foyer SND s aj s tzv. šampiónmi slobody. G. Bush pozval do Bratislavy skupinu osobností zo strednej a východnej Európy, aby sa im poďakoval za ich osobný prínos k rozvoju slobody a demokracie. Slovensko reprezentovali člen židovskej partizánskej jednotky 86-ročný Alexander Bachnár, bývalý veľvyslanec SR v USA M. Bútora a P. Demeš.

Prvá dáma a bývalá knihovníčka Laura Bushová otvorila počas návštevy v Univerzitnej knižnici Informačné centrum USA. Americká ambasáda v čase tejto náročnej návštevy nemala obsadený post veľvyslanca (R. Weiser ukončil svoju misiu v decembri 2004 a R. Vallee nastúpil až v júni 2005). V súčinnosti so slovenskými partnermi ju príkladne zvládol tím pod vedením chargé d'affaires Scotta Thayera. (Po ňom bol ešte chargé d'affaires skúsený diplomat Lawrence Silverman, ktorý pokračoval vo funkcii zástupcu veľvyslanca R. Vallee).

*Senátor C. Pell medzi veľvyslancami.
Vľavo T. Russell – prvý americký
veľvyslanec na Slovensku a vpravo
B. Lichardus – prvý slovenský veľvyslanec
v USA. Washington, 1997. Foto: V. Kellerová*

*Veľvyslanec USA na
Slovensku C. Spielvogel
odovzdal 7. septembra 2000
v Košiciach poverovacie
listiny prezidentovi SR
R. Schusterovi. Foto: TASR*

*Veľvyslanec USA na Slovensku
Ronald Weiser preberá v júli
2004 hokejový dres od Martina
Cibáka, víťaza Stanleyho
pohára. Foto: TASR*

Po vstupe Slovenska do NATO a najmä po bratislavskej návšteve G. Busha sa pre slovenskú politickú reprezentáciu, ako aj pre širokú verejnosť, stalo vo vzťahu k USA prioritnou témou zrušenie vízovej povinnosti. V argumentácii s americkými predstaviteľmi sa vyzdvihoval fakt, že Slovensko splnilo integračné kritériá, je členskou krajinou NATO a EÚ a zároveň spojencom USA v komplikovaných a nepopulárnych vojenských operáciách v Iraku i Afganistane.

Americký veľvyslanec, politický nominant G. Busha, Rodolphe „Skip“ Vallee počas pracovných ciest po Slovensku, kde si rád zahral hokej, musel pravidelne odpovedať na notorickú otázku o vízach. Ich zrušenia sa však dočkal až jeho nástupca, tiež nominant G. Busha, Vincent Obsitnik (v októbri 2008 si splnil sen a zabehol vo veku sedemdesiat rokov košický maratón. Bolo to neďaleko jeho rodiska Maravany pri Michalovciach, odkiaľ v detstve so svojimi rodičmi emigroval do USA).

Na oficiálnej a takpovediac rozlúčkovej návšteve Spojených štátov v marci 2006 premiér M. Dzurinda nastolil túto tému počas bilaterálnych rokovaní s G. Bushom, s ktorým si za roky spolupráce vybudoval nadštandardné vzťahy.

*Veľvyslanec Rodolphe Vallee
s manželkou na oslavách
Dňa nezávislosti v areáli
Bratislavského hradu v júli
2006. Foto: TASR*

*Velvyslanec USA na Slovensku
V. Obsitnik, vľavo, odovzdal
medailu za vojenské zásluhy
kapitánovi Ozbroyených síl SR
V. Gažovi za účasť a podporu
operácie Iracká sloboda
14. 2. 2008. Foto: TASR*

Po júnových parlamentných voľbách v roku 2006 došlo na Slovensku k mocenskej zmene a koaličnú vládu zostavil predseda strany Smer-sociálna demokracia Róbert Fico spolu s ĽS – Hnutím za demokratické Slovensko Vladimíra Mečiara a Slovenskou národnou stranou Jána Slotu. Predvolebná a čiastočne i povolebná rétorika nového premiéra, ataky na adresu USA a kritika účasti našich vojsk vo vojenských operáciách v rámci boja s terorizmom, ako aj prítomnosť SNS a medzinárodne diskreditovaného V. Mečiara v novej koalícii spôsobili ochladenie v medzivládnych vzťahoch. Slovenská diplomacia vedená medzinárodne známymi ministrami zahraničných vecí Jánom Kubišom a Miroslavom Lajčákom sa snažila vplývať na domácich aktérov a presviedčať amerických partnerov o našej ochote pokračovať v záväzkoch vyplývajúcich z predchádzajúcich dohôd a nášho členstva v NATO. Premiér R. Fico počas svojho štvorročného mandátu ani prezidenta Busha, ani jeho nástupcu Baracka Obamu vo Washingtone nenavštívil.

Otázka zrušenia vízovej povinnosti pre občanov Slovenska pri cestách do USA bola hlavnou témou rozhovorov ministra zahraničných vecí SR Jána Kubiša s členmi Kongresu počas jeho aprílovej a decembrovej návštevy Washingtonu v roku 2007.

Dôležitým míľnikom pre zrušenie vízovej povinnosti pre Slovensko bol 17. marec 2008, keď minister vnútra SR Robert Kaliňák a minister pre vnútornú bezpečnosť USA Michael Chertoff podpísali vo Washingtone memorandum o porozumení v záležitosti bezvízového styku medzi oboma krajinami.

Počas októbrovej oficiálnej návštevy prezidenta I. Gašparoviča v Spojených štátoch prezident George Bush, tesne pred ukončením svojho mandátu, mohol konštatovať, že Slováci sa dočkajú zrušenia víz. Ukončenie vízovej povinnosti pre občanov siedmich krajín, vrátane SR, oficiálne oznámil prezident G. W. Bush 17. 10. 2008 počas slávnostného aktu v záhrade Bieleho domu.

Platnosť vízovej povinnosti pre turistické a pracovné cesty slovenských občanov do USA sa symbolicky skončila 17. novembra 2008. V Bratislave to predsedovi vlády R. Ficovi a ministrom vnútra SR R. Kaliňákovi oznámil americký minister pre vnútornú bezpečnosť Michael Chertoff, ktorého pri tejto príležitosti prijal aj prezident SR Ivan Gašparovič.

Prezident G. Bush dňa 17. 10. 2008 slávnostne oznamuje v Bielom dome zrušenia víz pre sedem krajín, medzi nimi aj pre Slovensko. Druhý sprava je chargé d'affaires SR v USA A. Droba. Foto: TASR

V lete 2008 skončil päťročné pôsobenie vo Washingtone veľvyslanec Káčer. Pár mesiacov viedol úrad chargé d'affaires Andrej Droba a v decembri prišiel do Washingtonu skúsený diplomat Peter Burian. Po pôsobení na našej misii pri OSN v New Yorku odovzdal poverovacie listiny Georgovi Bushovi.

V januári 2009 nastúpil do Bieleho domu Barack Obama a novou ministerkou sa stala Hillary Clintonová. Veľvyslanec Obsitník skončil svoju misiu na Slovensku v deň inaugurácie prezidenta a ambasádu takmer rok a pol viedol chargé d'affaires Keith Eddins.

V septembri 2009 navštívil New York minister zahraničných vecí M. Lajčák. Zúčastnil sa na Valnom zhromaždení OSN, ktorému dominovala téma klimatických zmien, boja proti ekonomickej kríze a otázky odzbrojenia a nešírenia jadrových zbraní. Minister Lajčák sa venoval počas stretnutí s predstaviteľmi OSN aj otázke západného Balkánu, najmä Kosova a Bosny a Hercegoviny, teda oblasti, v ktorej má medzinárodný kredit.

Pri príležitosti dvadsiateho výročia Nežnej revolúcie sa konali vo Washingtone z iniciatívy slovenského veľvyslanectva viaceré spomienkové aktivity aj za účasti ministra zahraničných vecí Lajčáka. Jednou z nich bola konferencia na Heritage Foundation, na ktorej sa zúčastnili i diplomatickí aktéri dvadsaťročného slovensko-amerického príbehu Paul Hacker, Ted Russell, Ralph Johnson, Rodolphe Vallee, Vince Obsitník, Branislav Lichardus, Rastislav Káčer a Peter Burian. Auditóriu sa prihovorili aj minister zahraničných vecí SR M. Lajčák a ponovembrový minister medzinárodných vzťahov SR P. Demeš.

Pri príležitosti 17. novembra americký prezident Barack Obama zaslal Slovákom osobné posolstvo, v ktorom ocenil statočnosť občanov v boji za slobodu a ľudské práva a označil Slovensko, spolu s Českou republikou, za cenných partnerov USA. Snemovňa reprezentantov Kongresu USA prijala pri tejto príležitosti rezolúciu, v ktorej kongresmani jednomyseľne vyzdvihli význam ponovembrových zmien v bývalom Československu.

Americkí a slovenskí diplomati vo Washingtone počas osláv 20. výročia Nežnej revolúcie. Zľava veľvyslanci R. Johnson, B. Lichardus, R. Vallee, minister M. Lajčák, veľvyslanci P. Burian, V. Obsitnik a T. Russell. Foto P. Demeš

Zo slávnostnej recepcie zorganizovanej dňa 18. 11. 2009 Friends of Slovakia a veľvyslanectvom SR vo Washingtone pri príležitosti 20. výročia Nežnej revolúcie. Zľava kongresman J. Sestak, veľvyslanec P. Burian, minister M. Lajčák, kongresmani J. Mica a J. Wilson. Foto: ambasáda SR vo Washingtone

Odstránenie vízovej povinnosti pri cestách do USA v novembri 2008 malo pre Slovenskú republiku veľký politický i psychologický význam. Spolu so vstupom do Schengenského priestoru v decembri 2007 a eurozóny v januári 2009 predstavuje zavŕšenie integračného úsilia do západných štruktúr. Slovensko sa stalo súčasťou vyspelého demokratického sveta. Americkí predstavitelia dnes hodnotia SR ako priateľa, partnera a spojenca.

Krajina, ktorá v minulosti získavala od Spojených štátov výraznú politickú, morálnu a finančnú podporu nevyhnutnú na spoločensko-politické, vojenské a ekonomické reformy dnes spolu s USA pôsobí v problematických regiónoch sveta vo vojenských či civilných operáciách. Vysoko hodnotenou snahou vlády SR o pomoc USA v boji s terorizmom bolo i prijatie troch bývalých väzňov z Guantánama na Slovensku v januári 2010.

Slovensko má dnes vybudovaný vlastný systém rozvojovej pomoci a expertíza našich diplomatov, či mimovládnych odborníkov, napríklad v problematike Balkánu, východnej Európy či bezpečnostnej a environmentálnej problematike sa náležite oceňuje.

*Americký prezident
B. Obama víta slovenského
premiéra R. Fica v rezidencii
velvyslanectva USA v Prahe
pred spoločnou večerou,
8. apríla 2010. Foto: TASR*

*Veľvyslanca USA na Slovensku
T. Sedgwicka, druhý zľava,
s manželkou Kate prijal
18. augusta 2010 v Bratislave
prezident SR I. Gašparovič.
Foto: TASR*

Po úspešnej integrácii Slovenska do západných štruktúr sa spolupráca s USA sústreďuje na odhaľovanie nových možností v podnikateľskej sfére, vede, výskume a vzdelávaní. K citlivo vnímaným oblastiam zo strany USA patrí pomerne vysoký stupeň korupcie a problémy v súdnictve na Slovensku. Americká diplomacia u nás dnes pozorne sleduje oblasť ľudských a menšinových práv.

Po podpise dohody o obmedzení počtu strategických jadrových zbraní s ruským prezidentom D. Medvedevom začiatkom apríla 2010 v Prahe Barack Obama pozval na spoločnú večeru 11 premiérov zo stredoeurópskeho regiónu, medzi nimi i Róberta Fica.

Nové impulzy pre zvýšenie záujmu o Slovensko možno očakávať od Kongresového slovenského výboru, ktorý vznikol v máji 2010. Jeho spolupredseda sú členovia Snemovne reprezentantov – republikán Joe Wilson z Južnej Karolíny a demokrat Peter Visclosky z Indiany.

Veľvyslanec USA na Slovensku T. Sedgwick v strede a bývalý slovenský veľvyslanec v USA R. Káčer vpravo pri spoločnej diskusii so študentmi na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici, október 2010. Foto: archív americkej ambasády v Bratislave

Po júnových parlamentných voľbách v roku 2010 sa vytvorila nová stredo-pravá koalícia na čele s prvou ženou na poste premiéra Ivetou Radičovou. Novým šéfom diplomacie sa stal bývalý dvojnásobný premiér Mikuláš Dzurinda a jeho štátnym tajomníkom diplomat Milan Ježovica, ktorý pôsobil v USA. Na povolebné Slovensko prišiel v auguste v poradí siedmy americký veľvyslanec – Theodore Sedgwick. Ide o bývalého úspešného podnikateľa, ktorého nominoval prezident Obama.

Čoskoro po príchode sa nový veľvyslanec zapojil do prípravy stretnutia ministrov zahraničných vecí USA a Slovenska. Októbrové zvítanie Hillary Clintonovej a Mikuláša Dzurindu vo Washingtone malo oveľa viac než pracovný charakter. Stretli sa totiž dvaja blízki ľudia, ktorí si mali čo povedať. Nielen o slovensko-amerických vzťahoch, vyšehradskej spolupráci, Balkáne a Afganistane.

V novembri 2010 uskutočnila cestu do USA i premiérka Iveta Radičová. V New Yorku prevzala od časopisu Glamour ocenenie Žena roka a stretla sa s významnými predstaviteľmi finančných a podnikateľských kruhov. Následne mala vo Washingtone rokovanie s ministerkou zahraničných vecí Hillary Clintonovou a prednášku (Freedom Lecture) vo Woodrow Wilson Center.

*Ministerka zahraničných
vecí USA H. Clintonová
a minister zahraničných vecí
SR M. Dzurinda na
State Departmente vo
Washington, október 2010.
Foto: TASR*

*Iveta Radičová v USA. Zľava veľvyslanec, stály predstaviteľ SR
pri OSN v New Yorku Miloš Koterec, prvá dáma USA
Michelle Obamová, slovenská premiérka Iveta Radičová
a americký prezident Barack Obama počas recepcie Valného
zhromaždenia OSN v priestoroch New York Public Library
21. septembra 2011. Foto: TASR*

Premiérka Radičová navštívila New York opäť v septembri 2011, kedy prijala pozvanie prezidenta Baracka Obamu na prvé fórum medzinárodnej iniciatívy Partnerstvo pre otvorené vládnutie (Open Government Partnership). Počas tohto pobytu mala aj tri vystúpenia: v Harvard klube (pre zástupcov podnikateľských a finančných kruhov), na New York University a napokon vo všeobecnej rozprave 66. valného zhromaždenia OSN.

Na prelome februára a marca 2011 minister hospodárstva Juraj Miškov s delegáciou uskutočnil investičnú roadshow, v rámci ktorej prezentoval potenciálnym americkým investorom vo Washingtone, New Yorku a San Franciscu výhody investičného prostredia na Slovensku. V marci 2011 navštívil Washington štátny tajomník ministerstva obrany Róbert Ondrejcsák, aby rokoval o bilaterálnych otázkach v oblasti bezpečnosti s partnermi v Pentagone. V júli 2011 prijal pozvanie ministerky pre vnútornú bezpečnosť USA Janet Napolitano minister vnútra SR Daniel Lipšic. Rokovali okrem iného o spolupráci v oblasti prevencie cezhraničnej kriminality a terorizmu, ako aj o zdieľaní a ochrane informácií. Štátny tajomník Ministerstva zahraničných vecí Milan Ježovica vystúpil v septembri 2011 na ekonomicko-investičnom seminári Invest in Slovakia v meste Columbia v Južnej Karolíne. Spolu s kongresmanom za Južnú Karolínu Joe Wilsonom otvorili v Columbii slovenský honorárny konzulát, ktorý vedie Peter D. Korn.

V novembri 2011 sa uskutočnila pracovná návšteva delegácie Zahraničného výboru NR SR vedenej Františkom Šebejom. Okrem rokovaní s partnermi z Kongresu USA a z administratívy bol F. Šebej hlavným hosťom 3. ročníka „Slovak-American Awards Dinner“, počas ktorej sa oceňujú osobnosti, ktoré výrazne prispeli k rozvoju slovensko-amerických vzťahov. Večera bola organizovaná ZÚ Washington v spolupráci s Friends of Slovakia.

Z významných návštev oficiálnych amerických predstaviteľov na Slovensku v tomto období možno spomenúť návštevu poradcu ministerky zahraničných vecí pre občiansku spoločnosť a nové demokracie Tomicah Tillemanna v auguste 2011, Marie Yovanovitchovej, Deputy Assistant Secretary zo State Departmentu na prelome novembra a decembra 2011. Vo februári 2012 do Bratislavy

zavítala delegácia Kongresu USA v Bratislave pod vedením Dana Burtona, ktorú prijal i prezident SR Ivan Gašparovič. Delegácia sa venovala prehĺbeniu medziparlamentného dialógu a zaujímala sa o problematiku západného Balkánu.

V dôsledku vnútropolitckej krízy vláda Ivety Radičovej v októbri 2011 padla a prezident republiky vyhlásil na marec 2012 predčasné parlamentné voľby. Ich jednoznačným víťazom sa stala strana SMER-SD na čele s Róbertom Ficcom. Volebný výsledok mu umožnil zostaviť jednofarebnú vládu. Ministrom zahraničných vecí a zároveň podpredsedom vlády sa opäť stal Miroslav Lajčák, ktorý sa do Bratislavy vrátil z významného postu z Bruselu. Za jedného zo svojich štátnych tajomníkov si vybral veľvyslanca SR vo Washingtone Petra Buriana, ktorý sa ujal funkcie v apríli 2012 (druhým štátnym tajomníkom sa stal skúsený odborník na EÚ veľvyslanec Peter Javorčík). Až do vymenovania Petra Kmeca za nového veľvyslanca SR v USA (poverovacie listiny odovzdal do rúk Baracka Obamu v septembri 2012) zastával funkciu chargé d'affaires a.i. Peter Zelenák.

Po nástupe novej vlády, ktorá jasne deklarovala proeurópsky a proatlantický kurz, sa uskutočnilo niekoľko dôležitých návštev USA na vysokej úrovni. V máji 2012 viedol na summit NATO v Chicagu slovenskú delegáciu prezident Ivan Gašparovič, ktorého sprevádzali minister zahraničných vecí Miroslav Lajčák a minister obrany Martin Glváč. Počas pobytu slovenskej delegácie v Chicagu bol otvorený slovenský honorárny konzulát, ktorý vedie Rosemary Macko Wisnosky.

Oficiálna návšteva podpredsedu vlády a ministra zahraničných vecí Miroslava Lajčáka vo Washingtone v júli 2012 a jeho rokovanie s americkou partnerkou Hillary Clintonovou ukázali, že aj po vládnej zmene na Slovensku sú vzťahy s USA na veľmi dobrej úrovni. Ministri sa venovali počas rokovaní najmä otázkam Balkánu, krajinám Východného partnerstva, severnej Afriky a Afganistanu.

Podpredseda vlády a minister zahraničných vecí SR Miroslav Lajčák na stretnutí s ministerkou zahraničných vecí USA Hillary Clintonovou vo Washingtone. Júl, 2012. Foto: State Department

Veľvyslanec SR v USA Peter Kmec (vpravo) po odovzdaní poverovacích listín do rúk amerického prezidenta Baracka Obamu v Bielom dome. September, 2012. Foto: Biely dom

Minister Lajčák sa stretol aj s predstaviteľmi expertnej a krajanskej komunity. V septembri 2012 prezident Ivan Gašparovič vystúpil na 67. zasadaní Valného zhromaždenia OSN v New Yorku. Na tejto ceste ho sprevádzal podpredseda vlády a minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Miroslav Lajčák, ktorý okrem početných bilaterálnych rokovaní mal vystúpenie na podujatí na najvyššej politickej úrovni k princípom právneho štátu. Prezident Gašparovič sa v New Yorku stretol i s prezidentom USA Barackom Obamom a jeho manželkou Michelle.

Prezident Ivan Gašparovič (v strede) sa stretol počas Valného zhromaždenia OSN s prezidentom Barackom Obamom a jeho manželkou Michelle. Recepčia v hoteli Waldorf Astoria New York, september 2012. Foto: archív Kancelárie prezidenta SR

Od čias, keď na Slovensko prišiel pred dvoma desaťročiami konzul Paul Hacker a spolu so senátorom Pellom znovu otváral americký konzulát, sa toho veľmi veľa zmenilo. Vtedy bolo Slovensko súčasťou Československa. Od 1. januára 1993 je samostatným moderným štátom a má nielen dôstojné a profesionálne veľvyslanectvo vo Washingtone, Stálu misiu pri OSN v New Yorku, dva generálne konzuláty v New Yorku a v Los Angeles, ale aj sieť 12 honorárnych konzulátov po celých Spojených štátoch. Vtedy napríklad neexistoval internet a e-mail a nepoznali sme globálnu vojnu s terorizmom. Znamením doby, ako aj príkladom úrovne slovensko-amerických vzťahov, je ocenenie slovenskej IT spoločnosti ESET v Spojených štátoch. V júni 2010 získali jej informatici v Bielom dome za účasti prezidenta Obamu prestížne ocenenia za inovatívne riešenia pri ochrane Ameriky pred kyber-kriminalitou.

Od mája 2009 stojí pred novostavbou Slovenského národného divadla v areáli moderného komplexu Eurovea socha generála Milana Rastislava Štefánika, ktorý nám vďaka svojej odvahe a diplomatickému talentu dopomohol k modernej štátnosti. Spojitosť s Amerikou pripomína i bronzová plaketa s textom Pittsburskej zmluvy z mája 1918 umiestnená na pylóne s levom, ktorý je súčasťou impozantného súsošia na brehu Dunaja, pretekajúceho cez hlavné mesto samostatného Slovenska. Presne o polnoci v posledný deň roku 2012 bude nad Dunajom veľký ohňostroj. Prvého januára 2013 Slovensko vstúpi do tretej dekády svojej samostatnej štátnosti.

O autorovi

Pavol Demeš je medzinárodne uznávaný odborník v oblasti občianskej spoločnosti a medzinárodných vzťahov. Je absolventom Karlovej Univerzity v Prahe (1980). Pred Nežnou revolúciou v novembri 1989 pôsobil v biomedicínskom výskume na Univerzite Komenského v Bratislave a strávil rok na postgraduálnom študijnom pobyte na University of South Alabama (1987 – 88). Po demokratizačných zmenách v roku 1989 pracoval ako riaditeľ odboru medzinárodnej spolupráce na Ministerstve školstva SR a ako výkonný riaditeľ Slovenskej akademickej informačnej agentúry – Servisného centra pre tretí sektor. Okrem toho pôsobil ako riaditeľ odboru zahraničnej politiky Kancelárie prezidenta Slovenskej republiky (1993 – 1997) a v rokoch 1991 – 1992 bol ministrom medzinárodných vzťahov SR. V roku 1999 strávil šesť mesiacov ako analytik na Woodrow Wilson Center vo Washingtone. Od roku 2000 do septembra 2010 bol riaditeľom pre strednú a východnú Európu v German Marshall Fund of the United States v Bratislave. V súčasnosti je v slobodnom povolaní a pôsobí ako analytik GMF US.

Pavol Demeš je držiteľom Ceny EU-USA za demokraciu a rozvoj občianskej spoločnosti (1998), ceny USAID Democracy and Governance Award (1999), vyznamenania holandskej kráľovnej Rytier rádu Orange Nassau (2005), Rádu juhoslovanskej hviezdy I. triedy (2005), Ceny za ľudské práva Organizácie médií juhovýchodnej Európy (2009) a Medal of Honor od Friends of Slovakia (2011).

e-kniha

© Pavol Demeš 2012, Connections & Dialogue Series

Jazyková úprava | Richard Kvasňovský a Viera Demešová

Grafický dizajn | © Zuzana Chmelová

Vydanie rozšíreného a upraveného vydania tejto publikácie
podporilo Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR

Názory a stanoviská vyjadrené v tejto publikácii nemusia nevyhnutne
reprezentovať oficiálne stanoviská MZV a EZ SR

ISBN 978-80-88726-51-7

Pavol Demeš PRIATEĽ, PARTNER, SPOJENEC

ISBN 978-80-88726-51-7

9 788088 726517

